

כ"ה

עומק הפשט עיונים ברצ"י

פ' תצוה

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ו

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה

אנא לפנות לדוא"ל

rizs@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א

"ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" (כח, א), ומפרש רש"י: "לאחר שתגמור מלאכת המשכן" - מה בא רש"י לחדש בזה? / ביאור הטעם שפירש רש"י תיבות "לכהנו לי" דוקא בפעם השניה (כח, ג) ולא בפעם הראשונה (כח, א) / גם לאחר שבנה אהרן מזבח בחטא העגל - לא נפגמה כהונתו

ב

בסיום הסדרה מדבר הכתוב על מזבח הפנימי, ומסיים: "קדש קדשים הוא לה'" / יש מפרשים ש"קדש קדשים" מתייחס לאהרן או ליום הכפורים, אך פשוטו של מקרא הוא שמדבר על המזבח / ביאור העומק שבפירוש רש"י: "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת" / יישוב קושיית ה"מנחת חינוך" על הרמב"ם בענין זה

”וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֶת בְּנָיו אֲתוֹ
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְהֲנֹנִי לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן. וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ
לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרֹת. וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל
כָּל חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת
בְּגָדֵי אַהֲרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לִכְהֲנֹנִי לִי” (כח, א-ג)

-רש"י-

ואתה הקרב אליך - לאחר שתגמור
מלאכת המשכן:

בפשטות נראה, שאין בדברי רש"י אלו חידוש מיוחד¹;

אלא הדבר מובן מעצמו, שכיון וכל גדר כהונת אהרן היא השימוש במשכן, הרי
בהכרח ש"לכהנו לי" יכול להיעשות רק לאחר סיום מלאכת המשכן².

אמנם כד דייקת שפיר, דברי רש"י אלו אינם דבר הפשוט מעצמו, אלא יש בהם
חידוש גדול, המיישב קושיא יסודית בענין כהונת אהרן, כדלקמן.

1. ועיין במפרשי רש"י על אתר - רא"ם. באר בשדה. ועוד.

2. וראה לקוטי שיחות חכ"ו ע' 284.

כהן א' וכהן ב'

על הפסוק "ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי" (פסוק ג) - מפרש רש"י:
"לקדשו לכהנו לי - לקדשו, להכניסו
בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי.
ולשון כהונה שירות הוא".

והקשו רבים ממפרשי רש"י:

הלשון "לכהנו לי" כתובה כבר לפני כן, בהפסוק "ואתה הקרב אליך" (פסוק א);
ואם נדרש רש"י לחדש ולהבהיר ש"לשון כהונה שירות הוא" - היה לו לפרש זה מיד
בפעם הראשונה שנכתבה לשון זו, ולמה המתין לפעם השניה?

ויש ליישב בפשטות, שבאמת בפעם הראשונה שנאמר "לכהנו לי" - בתחילת הענין
- אין לפרש "לשון כהונה שירות הוא", כי לשון כהונה שם הוא במשמעות אחרת;

ודוקא בפעם השניה שנאמר "לכהנו לי", הוכרח רש"י לחדש ש"לשון כהונה שירות
הוא".

והביאור בזה³:

תיבת "כהן" יכולה להתפרש בשני אופנים. אופן אחד, ש"כהן" הוא שם התואר
שמציין סוג מסויים של אדם בעל מעלה שבזכותה שייך הוא לכהונה ושירות; ואופן
שני, ש"כהן" (אינו שם התואר לאדם, אלא) הוא שם הפעולה, מתייחס לשירות האדם
בפועל.

ומובן שהאופן הראשון רחב ומקיף הרבה יותר:

3. ועיין גם במשכיל לדוד.

כאשר מדברים על קטנים (מבני אהרן) - אם מפרשים "כהן" על שם הפעולה, הרי אי אפשר לקרוא להם בשם "כהנים", כיון שכעת אינם יכולים לשרת בפועל; אך אם מפרשים "כהן" בתור שם התואר, מתאים לקרוא גם לקטנים בשם "כהנים", מכיון שלאחר שיגדלו יהיו ראויים לשירות.

ויתירה מזו מצינו, שגם נשים נקראות (בלשון חז"ל) בשם "כהנות" - אף שלעולם לא יהיו ראויות לשרת - כי לאחר שנבחרו אהרן ובניו לשרת כו', נעשה השם "כהן" תואר לכל זרע אהרן (גם בנות אהרן).

1) תואר ומעלה (2) בגדי עבודה

ובענינו:

כאשר הקב"ה מצווה למשה "ואתה הקרב אליך את אהרן .. מתוך בני ישראל לכהנו לי", הכוונה בזה היא לכהונה במשמעות של שם התואר והמעלה (כאופן הראשון): הרם את אהרן מתוך כלל ישראל, ועשה אותו לסוג מיוחד ונעלה של "כהן".

אמנם לאחר מכן נאמר שוב "ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי" - והוקשה לרש"י: הרי כבר נצטווה משה "לכהנו לי" (גם לולי בגדי הכהונה) - ולמה איפוא צריך עוד הפעם "לקדשו לכהנו לי" (על ידי הבגדים דוקא)?

ועוד: למה לפני כן נאמר "לכהנו לי" גרידא - ואילו בפעם השניה נאמר "לקדשו לכהנו לי"?

ומכח זה למד רש"י, שאין להשוות את ה"לכהנו לי" שבפעם השניה לה"לכהנו לי" שבפעם הראשונה:

בפעם הראשונה פירוש "לכהנו לי" הוא כמשמעותו הפשוטה והרגילה (ולכן לא הוצרך רש"י לפרשה), במשמעות של שם התואר והמעלה, ואילו בפעם השניה פירוש

"לכהנו לי" הוא במשמעות של כניסה לכהונה ושירות בפועל, שזה דוקא על ידי הבגדים.

וזהו שבא רש"י ומחדש - "לקדשו, להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון כהונה שירות הוא", היינו, שדוקא בפסוק זה בהכרח לפרש את "לשון כהונה" במשמעות של שירות.

[וכפי שמדויק גם בזה שבפעם הראשונה נאמר "מתוך בני ישראל לכהנו לי", היינו, שיש כאן הבדלה לכהונה מתוך כלל ישראל; ואילו בפעם השניה לא נאמר "מתוך בני ישראל", כי אהרן כבר מובדל ועומד עוד קודם לכן, וכל החידוש עתה הוא בהכניסה לשירות בפועל].

וזהו הטעם להבדל בענין ה"קדושה" - בפעם הראשונה נעשה אהרן ל"כהן" בשם התואר והמעלה, אך עדיין לא היה "לקדשו"; ודוקא על ידי הבגדים נכנס אהרן לקדושה, "לקדשו לכהנו לי".

ומעתה מובן, שבדברי רש"י - "ואתה הקרב אליך, לאחר שתגמור מלאכת המשכן" - יש חידוש גדול:

אם פירוש "לכהנו לי" שבפסוק "ואתה הקרב אליך" היה להכניסו בעבודת ושירות הכהונה, אז היה פשוט מעצמו שהדבר שייך רק לאחר סיום מלאכת המשכן;

אמנם כיון ש"לכהנו לי" שבפסוק שם הוא רק במשמעות של שם התואר והמעלה (והכניסה לשירות היא שלב נוסף, שכתוב רק לאחר מכן בקשר עם בגדי הכהונה) - היה מקום לומר שאין צורך לחכות לשם כך לסיום מלאכת המשכן, אלא גם קודם לכן יכול משה להרים את אהרן מתוך כלל ישראל ולייחדו ל"כהן".

וזהו איפוא שמחדש רש"י - מכח הלשון המיוחדת של "ואתה הקרב אליך"⁴ - שגם עצם המינוי של אהרן בתור "כהן", צריך להיעשות רק לאחר סיום מלאכת המשכן ולא קודם לכן.

4. ראה משכיל לדוד מה שביאר בזה. ויש להאריך בזה עוד ואכ"מ.

"אין כאן כהן"!

לפי כל זה, יש ליישב קושיא גדולה בענין כהונת אהרן:

הנה ידוע, כי כהן ששימש לעבודה זרה - פוגם הדבר בכהונתו, לענין עבודה במקדש, ו"אין קרבנו ריח ניחוח"⁵. וכמו שפסק הרמב"ם להלכה: "כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג, אף שחזר בתשובה גמורה הרי זה לא ישמש במקדש לעולם, שנאמר 'לא יגשו אלי לכהן לי'", ואפילו "השוחט לעבודה זרה בשוגג .. לכתחילה לא יעבוד"⁶.

וכן הוא גם על פי "פשוטו של מקרא", וכדמוכח גם מדברי רש"י במלכים⁷: "הכהנים שקיטרו בכמות לעבודת כוכבים ומזלות לא יעלו עוד לשרת על מזבח ה' .. יצאו מכהונתם" (לענין עבודה).

ומעתה יש להקשות: הרי אהרן בנה מזבח עבור עבודת העגל⁸; ואמנם, כוונתו היתה לשמים והיה כמו אנוס בדבר - אבל סוף סוף, לכאורה יש כאן מעין דמעין של שימוש לעבודה זרה הפוגם בעבודת הכהונה!

וגם אם נלמד שההלכה ד"לא יגשו אלי לכהן לי" נתחדשה רק לאחר זמן, ובימי אהרן עדיין לא היתה הלכה זו - הרי ידוע⁹ שגם לעתיד לבוא עתיד אהרן לשמש בכהונה; ואיך אפשר לומר איפוא שיש בו אפילו שמץ פסול ח"ו?!

אמנם לפי דרכנו מתורץ בפשטות, כי כל הפסול הוא ב"כהן ששימש" - היינו, שהוא שימש לעבודה זרה בתור כהן;

5. מנחות קט, א.

6. הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ג.

7. מלכים-ב כג, ט.

8. תשא לב, ה.

9. יומא ה, ב; סנהדרין ז, ב. ועוד.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

אולם כשמדברים על אהרן, הרי שבשעת חטא העגל הוא עדיין לא היה "כהן" כלל - וכאמור, שדוקא "לאחר שתגמור מלאכת המשכן" נצטווה משה להרימו "מתוך בני ישראל לכהנו לי" - ובמילא אין הוא בכלל הלכה זו ד"כהן ששימש", לא מיניה ולא מקצתיה; וק"ל.

(חלק ו - תצוה א)

"לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה
ונסך לא תסכו עליו. וכפר אהרן על קרנתיו
אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה
יכפר עליו לדורותיכם קדש קדשים הוא לה"
(ל, ט-י)

-רש"י-

קדש קדשים - המזבח מקודש לדברים
הכלו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

הכתוב מדבר כאן אודות מזבח הזהב, שעיקר ייעודו הוא הקטרת הקטורת. ומזהיר
הכתוב שאין להעלות עליו דברים אחרים: "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה,
ונסך לא תסכו עליו";

אך יוצא מן הכלל הוא ביום הכפורים - שאז מזים עליו מדם הזבחים - וכפי
שממשיך הכתוב ומסיים: "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים,
אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם, קדש קדשים הוא לה".

וצריך ביאור במה שסיים: "קדש קדשים הוא לה" - מה נתכוון להשמיענו בזה?

"קדש קדשים" – בנפש, בשנה ובעולם

המלבי"ם מפרש, ש"קדש קדשים הוא לה" קאי על אהרן, שעליו המדובר בתחילת הכתוב - "וכפר אהרן על קרנותיו גו'", ובא לחדש שאהרן נחשב "קדש קדשים" [וכמו שכתוב בדברי-הימים¹⁰: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"].

ובספר 'דברי שאול'¹¹ מפרש, שקאי על יום הכפורים, שנזכר כאן (ברמז) בלשון הכתוב: "אחת בשנה" - ובא הכתוב להפליג במעלת יום זה, אשר הוא "קדש קדשים לה".

אך פירושים אלו רחוקים ביותר מ"פשוטו של מקרא":

כללות הפרשה מדברת על המזבח ולא על אהרן (וגם בפסוק זה עצמו - פירוש "קרנותיו" הוא קרנות המזבח וכן "עליו" קאי על המזבח), וכל זה שנזכר "אהרן" הוא רק פרט בתוך דיני המזבח - ובמילא לא מסתבר שהכתוב כאן, בפרשת המזבח, יבאר את המעלה של אהרן; וכן אין מקום לומר שהפרשה כאן תבאר את המעלה של יום הכפורים, שנזכר כאן רק בדרך אגב בנוגע לדיני המזבח (ובפרט, שבכתוב נאמר רק "אחת בשנה" - ואינו מפרש אפילו זמנו!).

ועל כן מסתבר לפרש הכתוב כמשמעו, שתיבות אלו באות לבאר את מעלתו של המזבח - שהוא "קדש קדשים".

אמנם גם זה אינו מובן: מאי קא-משמע-לן?

10. דה"א כג, יג.

11. הובא בתורה שלימה כאן.

הרי אפילו על מזבח החיצון - שמוכן מעצמו אשר קדושתו פחותה מהמזבח הפנימי - נאמר בפרשתנו¹² "והיה המזבח קדש קדשים"; ובפרשת תשא¹³ עולה שכל כלי המקדש, וגם הכיור וכנו שהיו בחצר המשכן, נקראים "קדש קדשים" - ובכן, למה צריך להשמיענו דבר זה במיוחד לגבי מזבח הקטורת שנמצא בקודש פנימה?!

"קדש (ל)קדשים" – או "קדש קדשים לה"?"

לכאורה היה אפשר ללמוד¹⁴, שהתיבות "קדש קדשים הוא לה" באים כנתינת טעם על מה שכתוב לפני כן - "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה וגו'", ועל זה ממשיך ונותן טעם: מכיון ש"קדש קדשים הוא לה" לכן צריך לכפר עליו ולטהר אותו מכל טומאה.

אמנם מדברי רש"י מובן, שתיבות אלו שייכות הן (לא להמעשה החיובי שעושים במזבח, זה שנותנים עליו דם ביום הכפורים, אלא) להשלילה - זה שאסור לעשות במזבח זה ענינים אחרים (מלבד הקטרת הקטורת ונתינת דם ביום הכפורים), שכך כתב רש"י:

קדש קדשים - המזבח מקודש לדברים
הכלו בלבד, ולא לעבודה אחרת.

ובפשטות מבינים כוונתו, שהפירוש "קדש קדשים" כאן הוא (לא כתואר של מעלה וקדושה עצמית, אלא) שהמזבח הוא "קדש" עבור "קדשים" אלו בלבד המנויים בפרשה - הקטרת הקטורת בזמנה ונתינת דם ביום הכפורים - וממילא אסור לו להשתמש בו לדברים אחרים.

אך גם זה אינו מובן, כי:

12. כט, לו.

13. ל, כט.

14. ראה ספר זכרון כאן.

ראשית כל, מהו החידוש בזה? הרי זה שאסור לעשות במזבח ענינים אחרים מפורש קודם לכן: "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה, ונסך לא תסכו עליו" - ולמה צריך לכתוב דבר זה עוד הפעם (בסגנון אחר)?

ושנית, אם נפרש שהמזבח הוא "קדש" ל"קדשים" המנויים בפרשה - לא יעלה יפה סיום הכתוב: "קדש קדשים הוא לה", שמזה מובן שהמזבח עצמו הוא "קדש קדשים" להקב"ה!

לשמור על הקדושה

אלא ביאור הענין:

גם לדברי רש"י, התיבות "קדש קדשים הוא לה" פירושם כפשוטו - שהמזבח עצמו הוא "קדש קדשים" (להקב"ה);

והטעם שהוצרך הכתוב לומר זאת בפירוש (אף שלכאורה מובן הוא בפשטות, ובמכל שכן ממזבח החיצון) -

הוא כדי לתת טעם ולהגדיר את האיסור של "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו":

האיסור שנאסר האדם להעלות על המזבח עולה ומנחה וכו' - הוא פועל-יוצא של קדושת המזבח: כיון ש"המזבח מקודש לדברים הללו בלבד", יש לו קדושה עליונה המיוחדת לדברים נעלים אלו דוקא, לפיכך אסור לעשות עליו שום עבודה אחרת, כי על ידי זה מורידים את המזבח מקדושתו החמורה.

כלומר: מזבח זה הוא "קדש קדשים", שגם ביחס ל"קדשים" גופא הוא "קדש" (והוא קדוש יותר אפילו ממזבח החיצון);

ולכן "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד", ואסור לעשות עליו כל עבודה אחרת, שלא להורידו מקדושתו המיוחדת.

אכילה ושתייה – אחת היא

ויש להוסיף, שגדר זה יש לו נפקא-מינה להלכה:

אם היה כתוב רק האיסור שבפסוק הראשון - "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה, ונסך לא תסכו עליו" - היינו למדים שאלו לאוין נפרדים: לאו אחד הוא על העלאת קטורת זרה, עולה או מנחה, ולא שני על ניסוך של משקין על המזבח;

[ובלשון המנחת חינוך¹⁵: "אכילת מזבח" ו"שתיית מזבח".

- ובאמת היה מקום לומר יתירה מזו, שיש כאן ארבע לאוין: (א) "קטורת זרה", (ב) "עולה", (ג) "מנחה", (ד) "נסך"; או עכ"פ שלושה, כי "עולה ומנחה" הם ביחד. ואכמ"ל].

וזהו החידוש בסיום הכתוב: "קדש קדשים הוא לה" - שבזה בא והגדיר שיש כאן איסור אחד: אסור להוריד את המזבח מקדושתו, בכל דרך שהיא. וממילא אין הבדל האם עושים זה על ידי העלאת עולה או על ידי ניסוך יין וכיוצא בזה, כי נקודת הענין היא אחת ויחידה: לשמור על קדושת המזבח ולא לפגוע בה על ידי "עבודה אחרת".

ומדויק הדבר בלשון הרמב"ם, שכתב¹⁶: "מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטורת בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר", והיינו, שזהו איסור כללי אחד;

15. מצוה קד.

16. הל' כלי המקדש פ"ב הי"א.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

ורק לאחר מכן ממשיך הרמב"ם ומפרט: "ואם הקטיר עליו קטורת אחרת .. או הקריב עליו קרבן או הסיך נסך - לוקה", שכל אלו הם "סעיפים" בתוך האיסור הכללי ולא שכל אחד מהם ענין בפני עצמו¹⁷.

[ואכן, הרלב"ג בפירושו לכתוב כאן מונה איסורים אלו **בשני** לאוין, ומביא את דעת הרמב"ם - שהחשיבם כמצוה אחת - ומסיים: "ודעתו רחבה מדעתנו". וגם ה"מנחת חינוך"¹⁸ נתקשה בזה ונשאר ב"צריך עיון גדול". ולפי דרכנו מובן היטב, ודו"ק].

(חלק ו - תצוה ב)

17. ראה גם ספר המצוות שלו מל"ת פב.

18. מצוה קד.

לזכות המנדב שי'
וכל בני ביתו
שליט"א

✱

ימלא ה' משאלות לבבם
לטובה ולברכה
בגשמיות וברוחניות
"בכל מכל כל"